

Vaardigheden voor medewerkers in de zorg voor het adequaat signaleren van existentiële rouw tijdens nazorg bij patiënten.

Rouw

Rouw is het geheel van lichamelijke, emotionele, cognitieve, spirituele, existentiële en gedragsmatige reacties die optreden rondom het naderend overlijden of na het verlies van een dierbaar persoon. Nabestaanden weten vaak niet welke (acute) reacties zij krijgen op het verlies van een dierbare. Het rouwproces is echter voor iedereen anders. Vaak verloopt de rouwverwerking op een natuurlijke, ongecompliceerd manier. We spreken van complexe of gecompliceerde rouw als het verlies niet aanvaard of goed verwerkt wordt zoals het uit de weg gaan van dat verlies, het continu in beslag genomen worden door het verlies of het lukt de nabestaande niet om een nieuwe invulling aan het leven te geven, soms tot nog vele jaren later.

Nazorg

Na het overlijden van hun cliënt zijn de zorgprofessionals vaak degenen die na verloop van tijd nog eens langs gaan om te kijken hoe het met de naaste gesteld is na het verlies van een dierbare. Het is dan van belang om goed te kunnen observeren en te signaleren hoe het daadwerkelijk gaat met deze naaste.

Vaardigheden

Om signalen van complexe rouw goed te kunnen aanvoelen en in te schatten, heeft men bepaalde vaardigheden nodig. Deze kennis en vaardigheden worden niet alleen verkregen door scholing maar ook door (levens)ervaring.

In geval van gecompliceerde rouw is in de literatuur niet veel te vinden om welke vaardigheden het nu gaat bij het observeren en signaleren tijdens nazorggespreken. Wel zijn verschillende artikelen geschreven over wat men nodig heeft en waar men aan moet denken om complexe rouw goed te kunnen onderscheiden van normale rouw.

Zo staat er geschreven in het onderzoek *'Met ruimte durven bijstaan, een kwalitatief onderzoek naar de invulling van onderwijs omtrent verlies- en rouwbegeleiding'* dat een open houding, een empathische houding en een accepterende houding kwaliteiten zijn die passend zijn bij een zorgprofessional die nazorggesprekken voert (Meas, 2009 in Stikkel, 2013, p 31). Het contact maken vanuit het mens zijn is een basisvoorwaarde om iets te kunnen betekenen voor die ander. Dit sluit aan bij het artikel van psycholoog Manu Keirse over de rol van professionals tijdens de periode van rouw *'Luisteren is verdraaid moeilijk'*. Luisteren wordt hierin beschreven als een kwaliteit die men nodig heeft om te leren omgaan met het verdriet van die ander.

Skilled companionship

Goede verpleegkundige zorg wordt veelal gekenmerkt door een professionele verpleegkundige maar ook een professional die een menselijke en zorgzame houding aanneemt. 'Er zijn' vanuit hoofd, hart en handen. Dit noemt men skilled companionship. Het gaat om situaties waarin meebewegen in de behoefte van de patiënt en zijn naaste centraal staat. Het staat voor een bekwame metgezel die zijn of haar specifieke kwaliteiten gebruikt als persoon en op een zodanige deskundige manier zorg levert. Hierdoor is men in staat om deze zorg op de juiste manier aan te bieden aan patiënt en naaste. (Harps-Timmermans, van der Cingel, Jukema & Groen-van der Veen, 2009).

De werkgroep Rouw en Nazorg van het Netwerk Palliatieve Zorg Rotterdam & omstreken hebben de vaardigheden die zorgprofessionals moeten hebben om goed een nazorg gesprek te houden op een rij gezet. Deze informatie is onder ander verkregen vanuit de 'Bachelor of nursing 2020' (Lambregts, Grotendorst & van Merwijk). Aanvullende informatie komt vanuit de 'Competentiebeschrijving voor de verpleegkundige in de palliatieve zorg' (Wit, Koelewijn-Vissers, Guldemond-de Jong, 2010).

Vaardigheden:

De zorgverlener (vakinhoudelijk handelen):

- ziet mogelijkheden in de ondersteuning door mantelzorgers (of vrijwilligers) vanuit het sociale netwerk van patiënt en vult deze, waar nodig is aan;
- kent de effecten van de uitvoering van het zorgplan op het welbevinden en de draagkracht van de naasten en de mantelzorgers.

De communicator:

het actief luisteren, het informeren en het oog hebben voor zijn of haar netwerk, is de toegevoegde waarde die een zorgprofessional in huis moet hebben voor een goed nazorggesprek. Deze zorgprofessional:

- kent gesprekstechnieken;
- kan communiceren op verschillende niveaus tijdens het gesprek;
- kan zich inleven in de naaste;
- toont in gespreken met de naaste een open en respectvolle houding.

De samenwerkingspartner:

- is op de hoogte wat het woord empowerment inhoudt en kan dit terug laten komen tijdens het gesprek met de naaste;
- is op de hoogte van verschillende culturele en levensbeschouwelijke overtuigingen;
- weet wanneer hij door moet verwijzen en kent het sociale netwerk omtrent doorverwijzing met betrekking tot rouw en nazorg.
- is begripvol naar de naaste.

De reflectieve EBP-professional:

- kan kritisch /beschouwend kijken naar zijn eigen handelen in relatie tot de beroepscode;
- houdt rekening met emotie en belangen van de zorgvrager;
- kan voortdurende gevoeligheid tonen vanuit compassie voor de wensen en de noden van de zorgvrager.

De gezondheidsbevorderaar:

- kan ondersteuning bieden bij veranderende situatie zoals na overlijden;
- heeft oog voor de autonomie van de naaste;
- kan het gedrag en de omgeving van de zorgvrager die leiden tot gezondheidsproblemen preventief analyseren.

Literatuurlijst

- Harps- Timmerman, A., Van der Cingel, M., Jukema, J. S., & Groen-van der Ven, L. (2009, 1 maart). Skilled Companionship. *Nursing*, 2009(3), 28-30.
- Kierse, M. (2017, 25 juni). *Luisteren is verdraaid moeilijk*. Trouw. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/home/de-levenslessen-van-psycholoog-manu-keirse-luisteren-is-verdraaid-moeilijk-a03cea93/>
- Lambregts, J., Grotendorst, A., & Van Merwijk, C. (2016). *Bachelor of nursing 2020*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Stikkel, A. (2013). *Met ruimte durven bijstaan*. Geraadpleegd van: <https://repository.uvh.nl/uvh/bitstream/handle/11439/118/Afstudeeronderzoek%20Angelieke%20Stikkel.pdf?sequence=1>
- Wit, A. de, Koelewijn-Vissers, M., Guldemonde-deJong, A (2010) Competentiebeschrijving voor de verpleegkundige in de palliatieve zorg. Geraadpleegd van: <https://www.venvn.nl/Portals/1/Afdelingen/competentiebeschrijving-voor-de-verpleegkundige-in-de-palliatieve-zorg.pdf>